

НОВІ ВИДАННЯ

Історія символіки міста Суми / Д.В. Кудінов. - Суми : ТОВ "ДД Папірус", 2013. - 60 с.: іл. - (Сер. "Сумські сторінки"). Текст укр. та англ. мовами.

У вересні 2013 р. у сумському видавництві "Папірус" побачила світ книга кандидата історичних наук Д.В. Кудінова "Історія символіки міста Суми". Видання відкрило щойно започатковану серію "Сумські сторінки".

Робота складається з передмови, восьми невеликих розділів, післямови та списку використаної літератури. У першому розділі "Вексилологія, сфрагістика і геральдика: історія, правила, художній образ" автор наводить відомості про витоки історії використання прапорів і символів, що згодом вплинуло на появу геральдики. Остання зародилася в епоху середньовіччя. В Україні герби з'явилися внаслідок т.зв. "геральдичного буму" в Європі XIV-XVI ст. Згодом право надання гербів переходить до компетенції монархів. Другий розділ "Прапор Сумського слобідського полку" присвячений появі перших міських символів, яку Д.В. Кудінов пов'язує безпосередньо зі створенням у 1659 р. Сумського слобідського козацького полку та появою там власного оригінального бойового прапора. Автор описав усі відомі варіанти цього прапора. Наступний розділ "Нереалізований проект Ф. Санті" розкриває маловідому сторінку в історії сумської символіки, пов'язану з реформами імператора Петра I. У 1722 р. за його наказом була створена Герольдмейстерська контора, на яку покладалася розробка гербів. Ця справа доручалася італійцю графу Франческо Санті, який у 1727 р. розпочав роботу над створенням гербів для прапорів слобідських полків, у тому числі й для Сумського. Із завданням він впорався успішно, але герб цей так і не був затверджений імператором (вже Петром II), оскільки його автор потрапив в опалу. Четвертий розділ "Ескізи гербів для міста Суми Йоганна Бекенштейна" висвітлює спроби російського уряду у 1730-х роках змінити сумську міську символіку. У результаті з'явилися 17 ескізів гербів для сумського полку авторства Й. Бекенштейна. Кабінет Її Імператорської Величності схвалив один із проектів (з незначним редагуванням), але затвердження його так і не відбулося. Розділ "Печатки Сумського полку і Сумської провінції" розповідає про поширення використання у місті та регіоні адміністративних, судових, старшинських і козацьких печаток. На жаль, перші печатки владних органів та старшини Сумського слобідського козацького полку не збереглися. Але Д.В. Кудінов логічно припускає, що скоріше за все ці печатки містили символіку, схожу на наявну у сфрагісах інших полків, які збереглися до нашого часу. Сумські ж печатки XVIII ст. вже містять уніфіковані російські державні символи (двоголові орли, імператорські корони тощо). У розділі "Герб міста Суми Михайла Щербатова" дізнаємося, як в останній чверті XVIII ст., у період реформ Катерини II місто нарешті отримало свій герб. Його автором став герольдмейстер князь М. Щербатов. В основу створення саме цього герба і лягла відома легенда про знахідку у сумських лісах трьох мисливських сумок із золотом. У 1863 р. до цього герба бароном Б. Кьоне було запропоновано низку додаткових деталей, але не всі вони були затверджені урядом.

З приходом радянської влади інтерес до геральдики помітно знизився і відновився лише у 1950-1960-х роках, про що розповідається у розділі "Радянський герб міста Суми. Сумська альтанка". Ініціатором створення сумського геральдичного символу на початку 1970-х років став перший секретар Сумського міськкому КПУ М. Лушпа, який оголосив конкурс серед художників-оформлювачів зі створення герба міста. Переможцем став інженер-конструктор І. Бондар. Незважаючи на позитивне сприйняття і владою, і місцевими жителями, новий символ так і не був затверджений де-юре, хоча де-факто проіснував до 1991 р.

Офіційний герб міста Суми був затверджений рішенням міської ради 15 лютого 1991 р. Але це був варіант з трьома сумками, запропонований понад два століття тому М. Щербатовим. Фактично Суми повернули собі свій старий історичний герб. У цьому розділі також йдеться про неофіційний символ міста - альтанку початку ХХ ст. Її зображення вже майже століття використовується як своєрідна візитівка Сум на різноманітній сувенірній, промисловій продукції, транспорті тощо. Можливим автором проекту цієї споруди автор книги називає кресляра Сумського повітового земства М. Щавельова.

В останньому розділі "Герб і прапор міста Суми: сучасність" автор розповів про використання сумської міської символіки в умовах сьогодення, ставлення до цих символів органів влади та жителів міста Суми. У 2004 р. місто отримало свій новий прапор.

Дана книга - не просто виклад історії появи та використання гербів, печаток, прапорів міста Суми. Це результат тривалої наукової роботи, що містить авторські припущення й оцінки. При написанні цього дослідження автор використав як дослідження вчених-геральдистів загального характеру, так і доробок із зазначеної тематики місцевих науковців і краєзнавців-аматорів. До беззаперечних позитивів праці Д.В. Кудінова відноситься її багата ілюстрованість. Усі використані зображення вдало розміщені по тексту, суттєво доповнюючи його. Ця особливість є надзвичайно важливою, оскільки будь-яка символіка сприймається у першу чергу візуально і лише потім наповнює людську свідомість певним змістом. В книзі використано близько 80 зображень. Здебільшого це варіанти печаток, прапорів, що використовувалися у Сумах в різні періоди історії, ескізи можливих та діючих гербів міста. Представлені тут також портрети тих осіб, які мали безпосереднє чи опосередковане відношення до створення міської символіки: першого сумського полковника Г. Кондратьєва, графа Ф. Санті, князя М. Щербатова, барона Б. Кьоне, М. Лушпи, І. Бондаря.

Але, не зважаючи на цілком позитивне враження від книги сумського науковця, слід зауважити, що автору було б варто вмістити деякі пояснення щодо правил тлумачення зображень на гербах. Пересічний читач може звернути увагу на невідповідність текстового опису герба його візуальному зображенню. Наприклад, на сторінці 32, описуючи один з варіантів сумського герба, автор пише про "зображення хвилястої стрічки Псла, що йде по діагоналі з правого верхнього кута ліворуч до нижнього". У той же час ілюстрація з реконструкцією описаного герба містить зображення річки, що спрямована з лівого верхнього кута праворуч. Це може викликати у читача думку про помилку у тексті чи зображенні. Але за правилами тлумачити герб слід, умовно знаходячись позаду нього. У такому випадку річка буде зображена зі спрямованістю саме з зазначеного автором правого верхнього кута.

Також на ст.18 має місце описка. Тут міститься портрет першого сумського полковника, що підписаний як "Полковник Герасим Герасимович Кондратьєв", у той час як правильно було написати "Полковник Герасим Кіндратович Кондратьєв". Але дана неточність в електронній версії брошури вже виправлена (Див.: https://docs.google.com/file/d/0B_wUL9cJwCn1b3BHREFiTjhJd2c/edit?usp=sharing&pli=1). А до усіх примірників вміщені вкладиші з виправленою інформацією.

У цілому це не впливає на якість представленої у книзі науково-популярної розвідки та загальне оформлення всього видання.

Книга розрахована на науковців-істориків, краєзнавців, студентську та учнівську молодь і взагалі широкий читацький загал. Видання містить текст не лише українською, але й англійською мовою, що, безперечно, сприятиме підвищенню зацікавленості історією Сум у іноземних гостей міста.

Дегтярьов С.І.